

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 20. Nr.4. 2000

Visst ska vi utbilda i arkeologi!

Johan Rönby, lektor i arkeologi,
Södertörn högskola

Arkeologiutbildning bedrivs idag förutom vid gamla etablerade universitet också vid högskolorna i Kalmar, Östersund, Visby och på Södertörn. Denna mångfald av utbildningsinstitutioner är inte förorsakad av ett plötsligt uppfammat behov av fler exploateringsarkeologer i samhället. Tvärtom så är det så att arbetsmarknaden för arkeologer inom kulturmiljövård och museiväsen är minst lika osäker idag som den alltid har varit. Är det då fel att starta och bygga ut dessa nya arkeologiutbildningar?

Nej, enligt min uppfattning är det ett fullkomligt felslut att sammankoppla behovet av akademisk undervisning och forskning i arkeologi med byggnads-konjunkturer och samhällets periodvisa satsningar på infrastrukturella projekt.

Arkeologi är först och främst ett samhällsvetenskapligt och humanistiskt ämne. Det är ett perspektiv på det mänskliga. Det långa tidsperspektivet och det fysiska källmaterialet utgör en

ämnesspecifik särart, men studieobjektet människan och hennes samhälle delar vi med en rad andra vetenskapliga discipliner.

Som arkeologer måste vi tro på att detta arkeologiska perspektiv är viktigt och faktiskt kan tillföra något. När statsvetare, historiker och kulturgeografer studerar och undervisar om "människans vara" och historien drivkrafter så bör vi som arkeologer självklart var med och diskutera saken utifrån vårt ämnes egen unika utgångspunkt. Varför just arkeologins plats på universitet och högskolor skulle behöva rättfärdigas utifrån arbetsmarknaden för exploateringsarkeologer är för mig en gåta. Skulle samma krav på yrkesanställning efter examen för studenter ställas på andra humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen skulle merparten av dessa ha en mycket osäker plats i akademien. Hur vanligt är det till exempel att en student med färdig magisteruppsats erbjuds jobb som filosof eller historiker?

Ser man arkeologin som i första hand ett vetenskapligt perspektiv på det mänskliga så bör detta självklart då också prägla upplägget av undervisningen i ämnet. Arkeologikursen bör fokusera på att försöka ge insikt i hur

man från det arkeologiska källmaterialet kan reflektera över generella frågor och aktuella samhällsproblem. Att arkeologistudier inte i första hand är en yrkesutbildning utan en väg att bredda och fördjupa sin syn på människan och samhället bör då självklart på ett tidigt stadium också förmedlas till nya studenter.

Att erbjuda möjligheten till arkeologiska människostudier till så många som möjligt runt om i Sverige och i områden där högre studier inte hör till vanligheten måste självklart vara något positivt. Man kan rent av se detta, i linje med hela den under de senaste åren utförda utbyggnaden av högskoleväsendet, som en del av en demokratiprocess. Det faktum att vi på Södertörn högskolas grundkurs i arkeologi förra året hade en tredjedel studenter med invandrarbakgrund är något nytt och spännande för arkeologiamnet.

Att bibehålla kvalitén på utbildningen även vid mindre utbildningsinstitutioner där antalet anställda lärare och forskare av ekonomiska skäl är begränsat är dock en angelägen och inte en helt enkel uppgift. Till viss del så handlar det om att prefekter och ämnesansvariga på de små högskolorna måste kräva de resurser som behövs från sina ledningar för att kunna ge en bra undervisning. En annan spännande möjlighet är dock också att försöka få in arkeologi i större ämnesöverskridande projekt, program och linjer. Vårt ämne har där en stor potential som till stora delar är outnyttjad och enligt min erfarenhet är relativt okänd för våra kollegor i grannämnen. Det ligger därför hos oss som arkeologer att visa att vårt ämne kan bidra till

en kritisk diskussion om miljö, ekonomi, etnicitet, gender eller retorikens väsen.

Bra undervisning bör också vara relaterad till aktuell och pågående forskning. Att separera undervisningen från forskningen, till exempel genom att ”grundutbilda” på några institutioner och forska på andra som ibland föreslagits, vore därför mycket olyckligt och faktiskt ganska märkligt. Även små högskolor och de lärare som undervisar där bör självklart ägna sig åt forskning. Forskning som studenterna kan ta del av och inblandas i genom till exempel seminarier, examensarbeten och fältstudier.

En möjlighet för små institutioner med begränsade lärar- och doktorandresurser är dock att forskningsmässigt, och till en viss del även i utbildningsavseende, nischa sig mot särskilda frågor eller områden. Det kan röra sig om till exempel mångkulturalitet, digital informationsbearbetning eller kustkultur. Möjligheten till mångvetenskapligt samarbete inom den egna högskolan bör då vara något att noga beakta och ta till vara.

Avslutningsvis, en utgångspunkt för en arkeolog måste ju vara att arkeologi faktiskt är viktigt. Att vårt ämne har något att säga och bidra med till den ständigt pågående debatten om människan och samhället. Därför bör det finnas arkeologer och arkeologundervisning inte bara på de universitet och högskolor där det nu förekommer, utan på ännu fler!

Zou ma kan hua (rida häst, titta blommor)

Agneta Åkerlund

Detta kinesiska talesätt passar bra för att karaktärisera min första resa till Kina. Det betyder ”att resande titta på något i stället för att stanna till ordentligt och gå på djupet”.

Under en vecka i november hade jag glädjen att delta i en delegationsresa till Kina med fokus på kulturarvsfrågor och kulturmiljövård. Resan genomfördes tillsammans med företrädare för Svenska institutet på inbjudan av Kinas kulturministerium. I delegationen ingick Thomas Lundén och Henrik Orrje från Svenska institutet, Magnus Fiskesjö från Östasiatiska museet, Lars G. Johansson från Riksantikvarieämbetet och jag, som f.n. hör hemma på Stockholms universitet och dessutom representerade Svenska Arkeologiska Samfundet.

Resan omfattade besök i Peking, Xi'an och Shanghai och programmet innehöll möten med kinesiska myndigheter och institutioner inom arkeologi och kulturmiljövård i syfte att ge oss en sammanfattad bild av det kinesiska kulturarvet och hur detta administreras. Målsättningen med resan var att undersöka förutsättningarna för framtida svensk-kinesiska expertutbyten och kulturmiljövårdsprojekt, inom ramen för Svenska institutets expert- och kulturutbytesprogram med u-länder.

I Peking besökte vi *State Administration of Cultural Heritage* (den kinesiska myndighet som bäst motsvarar Riksantikvarieämbetet), *Institute of Archaeology* (som

ägnar sig åt akademisk forskning och utgrävningar i 25 provinser i Kina och sorterar under Chinese Academy of Social Sciences. I deras bibliotek finns numera en komplett uppsättning av *Current Swedish Archaeology!*, *Poly Art Museum* (som satsar stora summor på att återköpa kinesiska bronsföremål som illegalt förts ut på den nya privata antikmarknaden i Kina och utomlands), *Palace Museum* (den kejserliga Förbudna Staden med palats och trädgårdar mitt i Peking) och en del av den *Kinesiska muren* vid Badaling (till stora delar nybyggd) samt sammanträffade med representanter från *China International Cultural Association* och the *National Museum of Chinese History*.

I Xi'an sammanträffade vi med representanter från the *Shaanxi Archaeology Institute* (provinsens arkeologiska forskningsinstitut), *Shaanxi History Museum* (ett av Kinas främsta provinsmuseer), the *Cultural Department of Shaanxi* samt besökte the *Museum of Qin Shihuang's Terracotta Army* (museet täcker både det kejserliga mausoleet över Qin Shihuang, Kinas förste kejsare, och de tre gravkamrarna med hittills 8000 kända terrakotta soldater) och *fyndplatsmuseet vid Banpo* (som illustrerar femtiotalets soci-alevolutionistiska synsätt).

I Shanghai besökte vi *Shanghai Art Museum* och *Shanghai Museum* (ett av de mest prestigefyllda museerna i Kina) samt *Department of Cultural Relics and Museology vid Fudan University* (ger 3-åriga kurser i museologi och konservering) och *Nordic Centre* vid samma universitet. Vi besökte alla de här kulturinstitutionerna i högt tempo.

Resan hade programlagts av och leddes hela tiden av en guide/tolk från China International Cultural Association, en organisation bemannad av kulturministeriet. Magnus Fiskesjö deltog i samtalen på både kinesiska och engelska, medan vi andra i delegationen var beroende av vår tolk. Visiterna på varje institution inleddes med en testund med presentationer och diskussioner, där man följde ett bestämt ceremoniel (mer strikt i Peking och Xi'an än i Shanghai). Därefter rusade vi runt och tittade på verksamheten. Dessemellan åt vi 12-rätters luncher och middagar. Med pinnar. Vi blev fantastiskt väl omhändertagna och överallt framhöll man svenska arkeologiska pionjärinsatser i Kina av främst Johan Gunnar Andersson, men också Bernhard Karlgren och Sven Hedin, och ville fortsätta samarbetet.

Museerna är fyllda av vackra föremål som är exponerade som konstföremål på piedestaler eller i glasvitriner utan kontext och utan text. Vi förvånade oss över att man i Kina, som betonar folkets rätt, så ensidigt uppvisar kejsrerliga objekt. Våra kommentarer besvarades med att "det ju är de som är vackra". Vi konstaterade också att man har en annan konserveringsfilosofi. Det ska vara helt. Denna hållning gäller både byggnader och föremål. I Sverige är det ju vanligare att man låter objektens historia bli synlig genom att markera vad som är ursprungligt och vad som är rekonstruerat.

Delegationen har nu till uppgift att stämma av förslag, hinder och möjligheter för framtida samarbete som ska konkretiseras i en rapport till Svenska institutet. Alldeles oberoende av detta så har vi (Magnus och jag) börjat diskutera

möjligheterna att arrangera en resa till Kina för arkeologiska samfundets medlemmar under de närmaste åren och det skulle vara intressant att höra om det finns intresse för detta. För min del får det gärna vara utan häst nästa gång.

Uppmaning

För att du ska få Gjallarhornet fordras en uppdaterad adresslista. Se därför gärna till att adressändringar kommer redaktionen tillgodo!! Ange inte arbetsplatsen som adress, utan bostadsadressen. Adressändringar kan ske till Gjallarhornet, c/o Bent Syse, Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala eller bent.syse@uppmus.se.

Estlandsresan 2001

Ett preliminärt program för Samfundets resa österut har nu arbetats fram av Göran Hoppe som är involverad i projektet Geografiska perspektiv på Svensk Estland. Programpunkterna är preliminära och kan säkert komma att ändras och kompletteras.

Avgång sker måndag den **13 maj** med båt från Stockholm, Frihamnen. Kostnaden kommer inte överstiga 5000 kronor.

Resan kommer att omfatta exkursioner samt fasta programinslag mellan exkursionerna som exempelvis ett seminarium kring kulturminnesvården och arkeologin i Estland.

Vi återkommer i nästa nummer med mer information om vad programmet.

www.arkeologiskasamfundet.nu